

– leginkább akadályozó tényező a megfelelően képzett szakemberek hiánya. Ezen képzett szakemberek közül a legtehetségesebbek játsszák az egyik legfontosabb szerepet, ők járulnak hozzá leginkább egy-egy új K+F eredmény hasznosításához. Tehát gazdasági és társadalmi érdek a tehetségek felkutatása, képzése, gondozása. Ez történhet részben az oktatási rendszer keretében, részben társadalmi szervezetek tevékenysége által. Ugyancsak felmérések mutatják, hogy a gazdasági szereplők is hajlandók részt venni a szakemberek, tehetségek oktatásában, képzésében.

Az innovatív vállalatok tehetségsegítő programokban is részt vesznek, mert fontos számukra, hogy a tehetségek figyelmét magukra, azaz szakterületükre irányítsák. Az erre fordított erőforrások akkor térülnek meg, ha valóban tudnak vonzani tehetségeket az adott területre.

Példaként említjük, hogy a Tanács egyik alapító tagszervezete, a Magyar Innovációs Szövetség tizenhét éve példaadóan szervezi a fiatal tudósjelöltek részére az Ifjúsági Tudományos és Innovációs Tehetségkutató Versenyt, amelynek keretében évente 15–20 fiatal tehetség kerül kiválasztásra. A kb. fél évig tartó versenyen évente kb. 60–100 fiatalot sikerül „megmozgatni”, akik ötleteikkel, találmányaikkal pályáznak. A versenysorozat a műszaki- és természettudomány, az informatika, a matematika és a környezetvédelem területén folyik. A szervezők a pályázókat eszközök rendelkezésre bocsátásával, szükséges anyagok stb. beszerzésével segítik, a legjobbakat tizenkét hónapos kutatási ösztöndíjjal, valamint külföldi konferenciákon, fórumokon, versenyeken való részvétellel.

Ezt a kezdeményezést elsősorban azon nagy és közepes vállalatok közreműködésével,

anyagi támogatásával lehetett (és lehet a jövőben is) megszervezni, melyek egyrészt felismerték, hogy a képzett munkaerő, a jól felkészült diplomás csak akkor lesz elérhető, ha már a középiskolában elkezdődik a felkészülés és a kiválasztódás.

Különösebb rábeszélés nélkül – szinte keresték a lehetőséget – lehetett a kapcsolatot kiépíteni ezekkel a magyar – néhány esetben külföldi tulajdonú – vállalatokkal, amelyek tudják, érzik, hogy ez az a pont, illetve ez az a korosztály, ahol a legtöbbet lehet tenni azért, hogy alkotni tudó, alkotóképes felnőtt szakemberek álljanak rendelkezésre. Ennek a húsz év alatti tehetségkiválasztó versenysorozatnak a híre sajnálatos módon csak a hazai és a határon túli magyar középiskolák egyharmadához jutott el, annak ellenére, hogy a létező kommunikációs eszközök segítségével igénybe vétele mellett az igazgatók külön tájékoztató levelet is kaptak. A jövőbeni továbblépés a Tanács tagszervezeteinek aktív közreműködésével lesz biztosítható.

A tehetségsegítés azonban nemcsak a magyar társadalom integrációját és versenyképességet szolgálja, hanem a magyarországi tehetséges fiatalok megtalálásával és helyzetbe hozásával növeli az Európai Unió egészének szellemi és kulturális potenciálját. A tehetségsegítés speciális és példaértékű magyar formái az Európai Közösség egésze számára adaptálható és adaptálandó példát jelenthetnek.

Balogh László Havass Miklós
l_balogh@tigris.unideb.hu havass@szamalk.hu

Pakucs János Szendrő Péter
PakucsJ@olajterv.hu szendro.peter@gek.szie.hu
a Nemzeti Tehetségsegítő Tanács alelnökei

Bajor Péter
bajor.peter@tehetsegpont.hu
a Magyar Génius Program projektmenedzsere

TOVÁBBI GONDOLATOK A HATÁRON TÚLI „SZAKKOLLÉGIUMI MOZGALOMRÓL”

A címben látható idézőjel nem valamiféle ironikus minősítése a *Magyar Tudomány* 2009. augusztusi számában Vázsonyi Ottótól megjelent vitaindító cikkben bemutatott jelenségnek, nevezetesen a Márton Áron Szakkollégium gyors fejlődésének és a határon túli magyar felsőoktatási intézmények melletti szakkollégiumok létrejöttének, hanem éppen ellenkezőleg: utalás arra, milyen fontos első lépések ezek azon az úton, melynek végállomása a Kárpát-medencei magyar fiatalok tudományos közösségének megteremtése lehet.

Mint hogy a cél, a tehetséges magyar fiatalok tudományos közösségének megteremtése – vagy helyesen inkább: újratemtése – nem igényel különösebb magyarázatot, jelen írás a Vázsonyi Ottó által említett „klasszikus szakkollégiumiság” főbb ismertetőjeleit, illetve a szakkollégiumok közötti kapcsolatrendszer sajátosságait igyekszik vázlatosan bemutatni, hogy azután a szerző megfogalmazhassa saját válaszát a „mi a teendő” kérdésre.

Az első állításom az, hogy szakkollégium *sui generis* nevelési-oktatási forma, vagyis nincs hozzá fogható, vele bármilyen objektív szempontrendszer alapján összehasonlítható intézmény az oktatás világában. Egyedisége mellett ezen intézmények halmazára a sokszínűség és a heterogenitás a jellemző, amely a sajátos működési elvek, elsősorban a magas fokú autonómia és önkormányzatiság következménye. Nincs tehát két egyforma vagy akár egymásra valamennyi lényeges tulajdonságban hasonlító szakkollégium, vannak azonban fontos, általánosan jellemző tartalmi ismertetőik. Az imént említett autonómia és

önkormányzatiság mellett igen fontos kritériumnak számít az öntevékenység, az egyének nagyfokú motivációja, a közösségi és civil aktivitás, az értelmiségi eszmecserék feltételeinek biztosítása, a közéleti szerepvállalás és többnyire az interdiszciplináris szemléletmód is. Ahhoz, hogy „klasszikus szakkollégiumról” beszélhessünk, e feltételek teljesülése – vagy legalább kezdetleges jelenléte – még fontosabb, mint a kormányzati akarat vagy a források biztosítása, miközben utóbbiak is jelentős katalizátorai lehetnek a fejlődésnek.

Másodikként érdemes a szakkollégiumok funkcióit körüljárni. Ahogy Vázsonyi Ottó nagyon pontosan megfogalmazta, két alapvető feladatot vállalnak magukra ezek az intézmények. Az egyik a szakmai többletet nyújtó (tehetséggondozó) oktatás, a másik pedig az alacsonyabb készség- és tudásszinttel érkező hallgatók „felzárkóztatása”, vagyis a társadalmi mobilizáció és integráció elősegítése. E kettőt én a Márton Áron Szakkollégium igazgatójával ellentétben nem választanám el egymástól élesen, már csak azért sem, mert igen nehéz volna határvonalat találni a két tevékenységforma között. Ennek oka egyfelől az, hogy a tehetséggondozás kezdetét nem lehet a kompetenciák bizonyos szintjének meglétéhez kötni, másfelől pedig a felzárkóztatás nem egy kezdőponttal induló és végponttal záruló folyamat, hanem olyasmi, ami egész életünkön át történik mindannyiunkkal, hiszen mindig van olyan terület, amelyen másokhoz képest még fejlődnünk kell. Úgy is mondhatnánk: lemaradás mindig van. Mértéke és aránya persze nagyon eltérő lehet, s ezt nem lehet figyelmen kívül hagyni. Az alapkészségek területén mutatkozó hiányszágok nagyobb hátrányt jelentenek, így pótlásuk is fontosabb és nehezebb feladat, melyet azonban a szakkollégiumok történetük során

mindig magukra vállaltak. (Elég csak a Népi Kollégiumok mozgalmára vagy a hajdani Eötvös Collegiumra gondolni, de a rendszer-váltó szakkollégiumokban is erőteljesen megjelent ez az igény.) Más nézőpontból közelítve, azért sem érdemes a két fogalmat elválasztanunk, mert ma a tehetség és tehetséggondozás definíciója egyre kevésbé kötődik az egyén eredendően meglévő és látható képességeihez, valamint ezek szegregált formában történő fejlesztéséhez, hanem – a „mindenki tehetséges lehet valamiben” szemléletmódja alapján – egyre inkább értünk alatta olyan tevékenységformát, melynek a tehetségazonosítás és a felzárkóztatás ugyanolyan fontos része, mint a tehetségszolgálat. Végül még egy érv, amely alátámasztja, hogy tehetséggondozás és felzárkóztatás szorosan összetartozó fogalmak: az oktatás világának fogalomrendszerét újabban meghódító komprehenzivitás igénye, amelynek számunkra legfontosabb tézise, hogy a különböző képességű és társadalmi hétértű hallgatók heterogén csoportokban történő fejlesztése révén érhetőek el a legjobb eredmények a csoport valamennyi tagjánál. A minőség kérdése tehát nem merül fel – ahogy Vázsonyi Ottó fogalmazott – „természetesen” a felzárkóztatást is zászlajukra tűző intézmények esetén, illetve felmerül, de olyan formában, hogy milyen minőségi többletet jelent a hallgatók számára a szakkollégiumokban megvalósuló komprehenzivitás, s hogyan járul hozzá mindez a tudatos értelmiség-neveléshez, a társadalmi szolidaritás kifejlődéséhez.

Harmadikként a szakkollégiumok kapcsolattartási szokásaira érdemes kitérnünk. A sokat emlegetett szakkollégiumi mozgalom valójában csak a demokratikus átmenet idején létezett, ekkor egyetlen közös cél és tulajdonság, a demokratikus normák megszilár-

dítása és a rendszerellenesség adta a mozgalom kohéziós erejét. Ehhez mérhető célt azóta sem találtak a szakkollégiumok, így az újra és újra felcsapó mozgalmi lángok az elmúlt húsz évben mindig kihunytak. A parázs azonban sohasem aludt el teljesen, így amikor újabb cél jelenik meg a horizonton, számítani lehet a mozgalmiság feléledésére (lásd például 2008 őszén a *De a mienk – Magyarország 2030* sorozatot). A kapcsolattartás ilyenkor sem valódi kapcsolati háló létrejöttét és használatát, sokkal inkább periférikus együttműködéseket jelent egyes (főleg budapesti) szakkollégiumok között. Az előbbiekből az (is) következik, hogy amennyiben feladatként az „elszigetelt” határon túli és az anyaországi szakkollégiumok közötti kapcsolatok kiépítését jelöljük meg, úgy az elsődleges feladat egy közös cél azonosítása lehetne számukra. Közös elemekként említhetőek például a két intézménytípus célrendszerében az oktatási innovációk katalizátora szerepének betöltése a felsőoktatás rendszerén belül, valamint a már említett Kárpát-medencei tudományos közösség megteremtése. E vonalakon esetleg érdemes lehet elindulni egy közös konferencia megszervezésével és lebonyolításával. A határokon átívelő kapcsolati háló megteremtésének azonban véleményem szerint további fontos előfeltétele a határon túli intézmények egymás közötti kapcsolatainak megerősítése, valamint a szakkollégiumok kapcsolattartási szokásaira itthon leginkább jellemző testvérintézményi viszony kialakítása egy-egy határon túli és hazai szakkollégium között. (Utóbbi együttműködési lehetőségre jó példa a budapesti ELTE Bibó István Szakkollégium és a kolozsvári Mikó Imre Szakkollégium kapcsolata.) Az alulról szerveződő mikro-együttműködésekre és a felülről segítő ösztönző lépésekre tehát egyaránt szükség lehet, és nagyon

egyed kell érteni a Márton Áron Szakkollégium igazgatójával is, aki a nagyobb figyelem és az egységes koncepció szükségességét emelte ki. E célok megvalósítását pedig mi szolgálhatná jobban, mint a párbeszéd megindítása a szereplők között.

Farkas Anikó

BA-hallgató, szakkollégista, ELTE Állam- és Jogtudományi Kar Politikatudományi Intézet
farkasaniko@yahoo.com

•

Nagy érdeklődéssel és kíváncsisággal olvastam Farkas Anikó gondolatait a határon túli szakkollégiumok kapcsán. A szerző által leírtakhoz szeretnék pár gondolatot magam is hozzáfűzni. Elfogadva Farkas Anikó megállapítását, miszerint „Az első állításom, hogy szakkollégium *sui generis* nevelési-oktatási forma, vagyis nincs hozzá fogható, vele bármilyen objektív szempontrendszer alapján összehasonlítható intézmény az oktatás világában. Egyedisége mellett ezen intézmények halmazára a sokszínűség és a heterogenitás jellemző, mely a sajátos működési elvek, elsősorban a magas fokú autonómia és önkormányzatiság következménye. Nincs tehát két egyforma vagy

akár egymásra valamennyi lényeges tulajdonságában hasonlító szakkollégium, vannak azonban fontos, általánosan jellemző tartalmi ismertetőik.” Szeretnék rávilágítani arra a tényre, hogy egyetlen szakkollégium sem független a felsőoktatási környezettől, valamit tágabb kontextusban a társadalmi környezettől. Ahhoz, hogy egy öntevékeny csoport, és jelen esetben ezt nevezzük szakkollégiumnak, megfelelő módon tudjon működni és eredményeket tudjon elérni, „mint egy szervezet” be kell tagozódnia az őt körülvevő térbe, hiszen csakis így tud megfelelő módon forrásokat, illetve plusz lehetőségeket biztosítani a tagjai számára. A fenntartható fejlődés a „szervezet számára” – véleményem szerint – csakis ebben a formában valósítható meg. A szerző által a szakkollégiumok funkciója alapján megfogalmazott gondolatokkal mélységesen egyetérttek, saját reményeim szerint a leírtak hamarosan megjelennek a valóságban is. Sajnos a gyakorlat jelenleg még nem mindenhol mutatja a leírtakat.

Vázsonyi Ottó

igazgató, Balassi Intézet,
Márton Áron Szakkollégium
vazsonyi_otto@masz.pte.hu

NEMI SZTEREOTÍPIÁK HATÁSA A TUDOMÁNYOS TELJESÍTMÉNYRE

2009 júniusában a *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America* (PNAS) beszámolt egy Brian Nosek és munkatársai (2009) által végzett kutatásról, amelyben a nők kisebb természettudományi tehetségére vonatkozó sztereotípiáknak a tudományos teljesítményre gyakorolt hatását vizsgálták. Feltételezésük szerint az össztárs-

dalmi szinten jelentkező implicit sztereotípiák és a tudományos életben mutatkozó nemi egyenlőtlenségek – kölcsönösen erősítve egymást – formálják a nemek közti szakadékot.

A közhiedelmek hatásának vizsgálatánál élesen elkülönítették a hallgatólagos, implicit sztereotípiákat a beismert, explicit sztereotípiáktól. Eredményeik szerint ugyanis csak az előbbi jelzi előre megbízható módon a vizsgált csoport – esetükben a nyolcadik osztályos tanulók természettudományos és matematikai teszten elért – eredményét. A diákok között nagyobb arányban jobban teljesítő